CAPITOLUL 7: RELATIVE COMPLETIVE CU ANTECEDENT VID

1. *„VIZIBILITATEA" TRĂSĂTURILOR GD*

Relativele completive cu antecedent vid sunt propoziții dominate de același tip de proiecție maximală – GD – ca și relativele cu antecedent realizat fonetic (integral sau parțial), de care ne-am ocupat în capitolul 6. Deosebirea dintre cele două subcategorii constă în anularea realizării fonetice a tuturor constituenților GD (atât determinanți, cât și GN). Trăsăturile lor abstracte sunt însă active, astfel, relativizatorul va fi influențat de acestea atât sub aspectul formei cazuale, cât și în ceea ce privește dublarea prin clitic și probabil, într-o oarecare măsură, va fi selectat tot în funcție de trăsăturile abstracte ale GD.

Legătura dintre relativa completivă și GD vid cunoaște diferite grade de „vizibilitate":

(1) *transparență* > (2) *semitransparență* > (3) *opacitate*

Situațiile de *transparență* corespund antecedentului cu realizare fonetică: (a) GN lexical și Det vid, (b) Det și GN lexicale, (c) Det lexical și GN vid (v. *supra*, Cap. 6, § 1 – 4).

În situațiile de *semitransparență* includem construcțiile relative al căror GD vid este dominat de un GPrep cu prepoziție „vizibilă", adică menținută și în FF (forma fonologică). Unele dintre aceste configurații sintactice sunt cunoscute în literatură (alături de cele în care relativizatorul se „acomodează" formal și la alte particularități rective ale unui constituent din matrice) ca „împletiri ale regentei cu subordonata", „amalgamări sintactice", fenomene de „sinteză sintactică"[1]. Relativizatorul se supune simultan constrângerilor exercitate de un guvernor din matrice (recțiune cazuală, prepozițională) și de un guvernor din subordonată. În situațiile în care condițiile impuse de cei doi sunt contradictorii, formal, relativizatorul este pus în situația de a „face o alegere". Descriem mai jos situațiile posibile în română.

Cazurile de opacitate le tratăm ca situații de coincidență, de „consens" în privința constrângerilor exercitate de cele două domenii cărora le aparține joncțiunea relativă (în relativele completive): GD și GC.

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

2. *SEMITRANSPARENȚ*

„Încastrarea“ relativei completive cunoaşte grade diferite de profunzime: GPrep care domină GD (pentru care relativa este complement) poate fi sub dominația unei alte proiecții maximale. Reprezentăm prin paranteze etichetate relațiile dintre grupurile sintagmatice respective.

2.1. *GPrep dominat de un GN*

Un argument solid în favoarea interpretării acestor relative ca determinanți ai unui GD vid este faptul că în toate situațiile în care relativizatorul este *ce*, Det *pro* poate fi *ceea* [*cf.* (1 b) – (3 b)].

(1) a. *Aş dori ca acum, în pragul unei triste aniversări, să-mi exprim* [$_{GN}$ ***părerea de rău*** [$_{GPrep}$ ***pentru*** [$_{GD}$ pro$_i$ [$_{GC}$ ***ce***$_i$ *s-a întâmplat anul trecut în Statele Unite*]]], [$_{GPrep}$ *pentru acei semeni ai noştri care au murit nevinovați*]]. (C01, 325)

b. *...să-mi exprim* [$_{GN}$ ***părerea de rău*** [$_{GPrep}$ ***pentru*** [$_{GD}$ ***ceea***$_i$ [$_{GC}$ ***ce***$_i$ *s-a întâmplat anul trecut în Statele Unite*]]]…

(2) a. *Bine,* [$_{GN}$ *spor* [$_{GPrep}$ *la cumpărături*] [$_{GPrep}$ ***la*** [$_{GD}$ pro$_i$ [$_{GC}$ ***ce***$_i$ *faci acolo*]]] *şi baftă mâine. Ne vedem la şcoală.* (C04, 149, 40)

b. …[$_{GN}$ *spor* [$_{GPrep}$ *la cumpărături*] [$_{Gprep}$ ***la*** [$_{GD}$ ***ceea***$_i$ [$_{GC}$ ***ce***$_i$ *faci acolo*]]]]…

(3) a. *Din păcate, fata care traduce în engleză sare* [$_{GN}$ *lungi pasaje* [$_{GPrep}$ ***din*** [$_{GD}$ pro$_i$ [$_{GC}$ ***ce***$_i$ *spun cei invitați*]]]]. (B03, 713, 100)

b. …[$_{GN}$ *lungi pasaje* [$_{GPrep}$ ***din*** [$_{GD}$ ***ceea***$_i$ [$_{GC}$ ***ce***$_i$ *spun cei invitați*]]]].

2.2. *GPrep dominat de un GV*

Prepoziția este impusă de un centru verbal din matrice[2]:

(4) a. *Iar dumneata măsoară-ți cuvintele. Şi nu* [$_{GV}$ *te baza* [$_{GPrep}$ ***pe*** [$_{GD}$ pro$_i$ [$_{GC}$ ***ce***$_i$ *scrie*]]]] *ori nu scrie el în procesul verbal.* (B05b, 26)

b. *...nu* [$_{GV}$ *te baza* [$_{GPrep}$ ***pe*** [$_{GD}$ ***ceea***$_i$ [$_{GC}$ ***ce***$_i$ *scrie*]]]] *ori nu scrie el în procesul verbal.*

(5) *Grig râde* ***la ce*** *spun, aşa e...* (B01, 28, 11)

Când *pro* are trăsătura [+Personal], relativizatorul o poate prelua, lexicalizarea acestei trăsături fiind forma *cine*:

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

(6) *Sensibil, sărac, orgolios cât cuprinde, la întoarcere* [$_{GV}$ *va trece probabil* [$_{GPrep}$ ***la*** [$_{GD}$ pro$_i$ [$_{GC}$ ***cine***$_i$ *îl va aprecia* t$_i$ *primul*]]]]. (B01, 202, 31)

Tipul de relativizator depinde şi de trăsăturile semantice ale categoriei relativizate. Când categoria relativizată e cuantificată, e ales, de exemplu, *cât:*

(7) *Şi număru ăla de puncte îl* [$_{GV}$ *împărţim* [$_{GPrep}$ ***la*** [$_{GD}$ pro [$_{GDCant}$ ***câţi*** *doctori*] *suntem* [$_{GD}$ t$_i$]]]]] *şi avem per doctor cât ar trebui să facă.* (C04, 238, 113)

2.3. *GPrep dominat de GAj*

(8) *Urmăresc „Ştirile" în fiecare seară şi sunt* [$_{GAj}$ *îngrozită* [$_{GPrep}$ ***de*** [$_{GD}$ pro$_i$ [$_{GC}$ ***câte*** *accidente se întâmplă*]]]], *o parte dintre ele din cauza oboselii la volan.* (C01, 401)

2.4. *GPrep dominat de un GParticipial*

(9) *În concluzie, Teoharie Napoleon simţea din toată fiinţa nevoia unei pedepse. Pentru faptul că uita, pentru că nu era îndeajuns de atent cu cei din jurul lui, pentru că rămânea întotdeauna un om mărunt, aproape invizibil şi nu făcea nimic pentru a ieşi în evidenţă, pentru a se face* [$_{GPart}$ *remarcat* [$_{GPrep}$ ***de către*** [$_{GD}$ pro [$_{GC}$ ***cine*** *trebuia*]]]]. (B02, 378)

2.5. *GPrep adjoncţionat*

(10) *Nimic din cumplita vreme trecută nu pare a tulbura atmosfera paşnică de azi: magazine cochete, preţuri rezonabile* [$_{GPrep}$ ***faţă de*** [$_{GD}$ pro [$_{GC}$ ***ce-****am văzut în Franţa*]]], *de pildă.* (B03, 684, 47)

2.6. *Trei cazuri speciale de prepoziţie „vizibil□"*

Am arătat (*supra*, § 2.1. – 2.5.) situaţiile în care prepoziţia vizibilă aparţine domeniului matricei. Alternativa logică la acestea o reprezintă (a) cazurile când prepoziţia asociată relativizatorului este reflex al recţiunii exercitate asupra lui de un centru de grup care aparţine relativei sau (b)

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

când relativizatorul este un GPrep, aceeaşi prepoziţie fiindu-i impusă şi din matrice.

În (11) şi (12), relativizatorul e dominat de un GPrep:

(11) *Ce v-a decontat?* / – [$_{GD}$ *Transportu*], [$_{GD}$ *trenu*], [$_{GD}$ *avionu*], [$_{GD}$ pro [$_{GC}$ [$_{GPrep}$ ***cu ce*** *au venit* [$_{GPrep}$ t$_i$]]]]. (C04, 148, 38)

Am putea considera o constrângere de acelaşi tip şi cazurile în care relativizatorul este un *pe GN*, dublat prin clitic, pentru că şi în aceste situaţii prepoziţia (deşi are un alt statut decât GPrep obişnuite) este „vizibilă“ în stricta vecinătate a relativizatorului, fără a fi impusă de GD dominant. Prepoziţia aparţine domeniului relativei:

(12) *Evident! Şi,* [$_{GC}$ ***pe oricine***$_i$ *aş întreba* pro *(pe)*t$_i$,]$_i$ *mi-ar răspunde la fel* [$_{GD}$ pro [$_{GC}$ t$_j$], *încât la limită, dacă aş face un fel de recensământ şi aş reuşi să vă întreb pe toţi, n-aş afla totuşi nimic* (B06b, 32)

Remarcăm şi aici focalizarea relativei, astfel încât poziţia obiect direct capătă proeminenţă. Deplasarea ei înlesneşte totodată colocutorului interpretarea GD vid ca subiect, urmând ca apoi acesta să refacă conexiunea dintre cele două indexări: $GC_i = GD_i$.

A doua posibilitate este cea în care relativizatorul este dominat de un GPrep, dar acelaşi GPrep îşi justifică existenţa şi în matrice. Cazuri de acest tip sunt discutate pe larg de Grosu, 1995, care le numeşte „free relatives with missing prepositions“, ex.: *Vorbesc* ***cu cine*** *vorbeşti şi tu.* Grosu, 1995, demonstrează că în relativele libere[3] de felul acesta, prepoziţia aparţine relativizatorului, adică GN relativ şi prepoziţia adiacentă sunt noduri „surori“[4].

Enunţul (13) este singurul exemplu din corpusul nostru în care am întâlnit acest caz de coincidenţă privind recţiunea prepoziţională, aici însă relativizatorii sunt deplasaţi peste mai multe noduri: „să se răzbune ***pe*** *cine* nu trebuie [*să se răzbune* [$_{GN}$ t]]“, iar verbul identic cu cel din matrice este suprimat. Am marcat elipsa ca [$_{GC}$ e].

(13) *Am şi eu un mesaj pentru toţi aceia care îl critică pe Andrei Gheorghe. Să-şi pună întrebarea: cine sunt şi ce vor de la viaţă şi să* [$_{GV}$ *se răzbune* [$_{Gprep}$ ***pe*** [$_{GD}$ pro$_i$ [$_{GC}$ ***cine***$_i$ *trebuie* [$_{GC}$ e]]]]], *nu* [***pe*** [$_{GD}$ pro$_j$ [$_{GC}$ ***cine***$_j$ *nu trebuie* [$_{GC}$ e]]]]. (C01, 392)

Corpusul ne-a furnizat un exemplu care ne obligă să admitem şi o a treia posibilitate: ambele domenii exercită constrângeri privind recţiunea prepoziţională, producându-se interferenţe de regim prepoziţional similare cu ceea ce se întâmplă în amalgamările de mărci cazuale (v. *infra*, § 2.7.)

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

(14) *Depinde* [$_{GPrep-}$***~~de~~*** [$_{GD}$ pro [$_{GC}$ [$_{SpecGC}$[$_{GPrep}$***–pe ce*** *mizezi* pro [$_{GPrep}$ t_i]]]]]], *îi spun.* (B03, 680, 41)

Dacă româna nu s-ar încadra în categoria limbilor cu deplasare obligatorie a prepoziției o dată cu relativizatorul (*Pied-Piping*[5]), enunțuri ca (15), în care regimul prepozițional al ambelor GPrep ar fi respectat (*preposition stranding*), ar fi gramaticale:

(15) **Depinde* [$_{GPrep}$ ***de*** [$_{GD}$ pro [$_{GC}$ [$_{SpecGC}$[$_{GN}$ ***ce*** *mizezi* pro [$_{GPrep}$ pe[$_{GN}$ t_i]]]]]]].

2.7. *Constrângeri cazuale „divergente“*

2.7.1. Relativizator supus constrângerilor cazuale din matrice

În această categorie includem construcții de tipul *Dau cui cere*[6], în care relativizatorul preia toate trăsăturile abstracte relevante pentru procesarea enunțului de la constituentul fără realizare fonetică; aceste trăsături sunt însă în dezacord cu constrângerile impuse relativizatorului din interiorul subordonatei relative. Din păcate, corpusul nostru este foarte sărac în construcții de acest tip. Recurgem, aşadar, la exemple din alte surse.

În (16), întregul GC – propoziția relativă – este topicalizat, lăsând o urmă în poziția de extracție. Am marcat cliticul din matrice cu un index identic cu indexul relativei (preluat de la GD vid), iar relativizatorului şi urmei lui din categoria relativizată le-am atribuit o altă marcare a coreferențialității pentru a arăta că în poziție de obiect direct se află GC şi nu relativul. După Fabb, 1990, ulterior poate avea loc o coindexare generală, prin percolare şi acord Spec-Centru. Credem însă că este mai convenabil acest tip de indexare, pentru că referentul nominalului din poziție de obiect direct în matrice este identic cu cel corespunzător GC.

(16) [$_{GC}$ *Cine*$_i$ *se amestecă în tărâțe* t_i]$_j$ [$_{GFlex}$ *îl*$_j$ *mănâncă porcii*. [$_{GD}$ pro$_j$ [$_{GC}$ t_j]]] (folclor)

Cazul poate fi impus de un centru adjectival sau adverbial:

(17) *De aici a ieşit un folos pentru care nu pot fi îndestul de* [$_{GAj}$ ***re-cunoscător*** [$_{GD}$ pro$_i$ [$_{GC}$ *cui*$_i$ *n-a alergat* t_i *după mine cu ultimele metode ale ştiinței*]]. (N. Iorga, *apud* Pană-Dindelegan, 1992, 89)

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

(18) [*Cui*$_i$ *nu este obişnuit* t$_i$ *cu astfel de lucruri*] *îi*$_i$ *este* [$_{GAv}$ *greu* [$_{GD}$ pro$_j$ [$_{GC}$ t$_j$ [$_{GC}$ *să se descurce*]]]].

2.7.2. Relativizator supus constrângerilor cazuale din relativă

În alte situații, tensiunea dintre cei doi guvernori se rezolvă în favoarea relativei, impunându-se mărcile reclamate de categoria relativizată. Remarcăm şi în (19) topicalizarea relativei, pentru o mai clară marcare a poziției subiect[7]:

(19) [$_{GC}$ *Cui*$_i$ *îi*$_i$ *trebuie tablouri* t$_i$]$_j$, [$_{GFlex}$ *să vină* [$_{GD}$ pro$_i$ [$_{GC}$ t$_j$]]] *acasă.* (B10, 344)

(20) *Ar trebui să-l lăsați să spună ce are de spus şi* [$_{GC}$ ***cui***$_i$ *nu-i*$_i$ *convine* t$_i$]$_j$ [$_{GFlex}$ *să mute* [$_{GD}$ pro$_i$ [$_{GC}$ t$_j$]] *pe alt program*], *că de-aia s-a inventat telecomanda.* (C01, 393)

Grosu, 1994, 108, *apud* Van Riemsdijk, 2000, 21, consideră că o explicație pentru sensul în care se fac aceste acomodări cazuale este gradul de marcare: cazul cel mai marcat se impune; Grosu stabileşte o ierarhie a cazurilor din această perspectivă:

N < AC < D < G < … < Caz prep.

3. *OPACITATE*

3.1. *GPrep vid dominat de un GV*

Şi centrul Prep poate fi fără realizare fonetică, rămânând totuşi prezent din punct de vedere sintactic, pentru că GPrep este un argument obligatoriu al verbului[8]:

(21) *Le explic că Proiectul nu e un plan: pur şi simplu* [$_{GV}$ *îmi dau seama* [$_{GPrep}$ e [$_{GD}$ pro$_i$ [$_{GC}$ ***ce*** *voi face*]]]], *nu ce îmi propun.* (B01, 31, 11)

Probabil, efasarea Prep are loc în FF (forma fonologică), pentru că sunt posibile şi construcțiile în care prepoziția nu este vidă:

(22) a. *Am mai stat pe o bancă, timpul fiind foarte frumos, soare,* [$_{GV}$ *gândindu-mă* [$_{GPrep}$ e [$_{GD}$ pro$_i$ [***ce***$_i$ *a fost aici pe timpul Revoluției*]]]]. (B10, 641)

b. …[$_{GV}$ *gândindu-mă* [$_{GPrep}$ ***la*** [$_{GD}$ pro$_i$ [***ce***$_i$ *a fost aici pe timpul Revoluției*]]]].

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

3.2. *Constrângeri cazuale „consensuale“*

Încadrăm aici relativele completive cu GD vid ale cărui mărci cazuale impuse de guvernorul din matrice sunt în acord cu mărcile cazuale impuse relativizatorului. Acestea sunt, desigur, cele mai numeroase situații. Explicația poate fi (şi) de natură pragmatică, poate ține de respectarea *principiului relevanței*. Este mult mai uşor de interpretat (şi desigur şi de procesat) un enunț în care pozițiile sintactice sau cel puțin mărcile cazuale ale antecedentului şi ale relativizatorului coincid, decât enunțurile cu mărci divergente. Respectarea acestui principiu se impune mai cu seamă în cazul relativelor cu antecedent vid, care nu conțin o expresie referențială „gazdă“.

Şi aici există două situații: omonimie sau identitate cazuală.

3.2.1. Omonimie cazuală

(i) GD e marcat pentru Ac, relativizatorului i se impune cazul N:

(23) *Îi răspund că avem o proză, cum altfel?, excelentă şi îi promit o antologie din care să aleagă* [$_{GD}$ pro$_{AC}$ [$_{GC}$ ***ce***$_{N}$ *îi place* t$_{N}$]]. (B03, 706, 88)

(24) *Du-te şi vezi dac-avem* [$_{GD}$ pro$_{AC}$ [$_{GC}$ ***ce***$_{N}$ *ne trebuie* t$_{N}$]]*, în maşină.* (B05b, 22)

(25) *Oare îi explicase vreodată* [$_{GD}$ pro$_{AC}$ [$_{GC}$ ***ce***$_{N}$ *însemna* t$_{N}$ *pentru el altruismul*]]*?* (B02, 214)

(ii) GD e marcat pentru N, relativizatorului i se impune cazul Ac:

(26) pro *E exact* [$_{GD}$ pro$_{N}$ [$_{GC}$ ***ce***$_{Ac}$*-mi doream* t$_{Ac}$ *după această vizită (insolită) la întreprindere*]]. (B03, 687, 48)

(27) *Mai bătut, dar mă rog,* [$_{GC}$ ***ce***$_{Ac}$ *făcusem eu* t$_{Ac}$ *până acuma*]$_{j}$ *era* [$_{GD}$ pro$_{N}$ [$_{GC}$ t$_{j}$] *o chestie originală şi nefăcută ca atare şi se încadra într-o direcție da' era ceva nou, însă pe care nu mă mai interesează să-l exploatez în continuare…* (C04, 153, 43)

3.2.2. Identitate cazuală

(i) coincidență de caz şi funcție sintactică între GD şi relativizator (categorie relativizată)

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

În (28), ambele grupuri maximale sunt în poziție de nume predicativ, în (29), ambele sunt în poziție de subiect:

(28) *M-am trezit după ce Lelu nu mai era* [$_{GD}$ pro$_i$ [$_{GC}$ ***ce***$_i$ *a fost* pro[9] t$_i$ *pentru mine*]]. (B10, 225)

(29) *Nu mai conta* [$_{GD}$ pro$_i$ [$_{GC}$ ***ce***$_i$ *se întâmplă* t$_i$ *aici sau acolo*], *toate zgomotele ajungeau la el netede ca valul mării întins pe o plajă pustie, când, la sfârşitul zilei, vine foşnind tăcut şi şterge urmele paşilor pe nisip, le soarbe sau le ia cu sine pentru a le duce undeva în larg, într-un loc unde se adună toţi paşii de pe toate plajele din lume...* (B06a, 41)

(ii) coincidență de caz, poziții sintactice diferite[10]

(30) [$_{\mathbf{GC}}$ ***Ce***$_i$ *mă surprinde* t$_i$]$_j$ [*este* [$_{GC}$ *că aici, dar şi după-amiază, la întâlnirea de la „Manej“, unde particip la o dezbatere pe tema Literature – Politics – New Technologies, discuția se poartă în limitele comparației Rusia – Europa*] [$_{GD}$ pro [$_{GC}$ t$_j$]. (B03, 707, 88)

3.3. *Elipse*

Am întâlnit în corpus două construcții care, aparent, sunt relative cu antecedent pronume personal. Se ştie însă că relativele completive nu pot fi subordonate unui GD de acest tip, aşadar construcțiile de sub (31) şi (32) trebuie să aibă o altă interpretare. Considerăm că aici sunt vide şi GV *a fi* (copula este adesea recuperabilă semantic în construcții eliptice) şi GD în poziție de nume predicativ, cu atât mai mult cu cât fraza conține o structură identică cu cea pe care o reconstituim (secvența subliniată punctat). Parantezele etichetate indică interpretarea pe care o propunem:

(31) *Ei, adică ei, socrii, sunt cei care împreună cu alții îi țin pe ăia de la oraş cu pită şi cu praz,* [$_{GFlex}$ *ei* [$_{GV}$ e$_v$ [$_{GD}$ pro [$_{\mathbf{GC}}$ ***ce*** *mai țin Paştele şi Crăciunul şi aşa mai departe*]]]]. (B02, 583)

(32) *Bad, poate doar Bad, cu poveştile lui, cu neghiobiile lui minunate, copilăreşti, chiar idioate uneori,* [$_{GFlex}$ *el* [$_{GV}$ e$_v$ [$_{GD}$ pro [$_{\mathbf{GC}}$ ***ce*** *îl mai împiedica*]]] *să facă ceva urât.* (B02, 539)

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

4. *DOU CAZURI PARTICULARE DE OPACIZARE A RELAȚIEI CU ANTECEDENTUL*

4.1. *Relativele „infinitivale“*

Construcțiile relative infinitivale sunt un tip controversat de configurație sintactică[11].

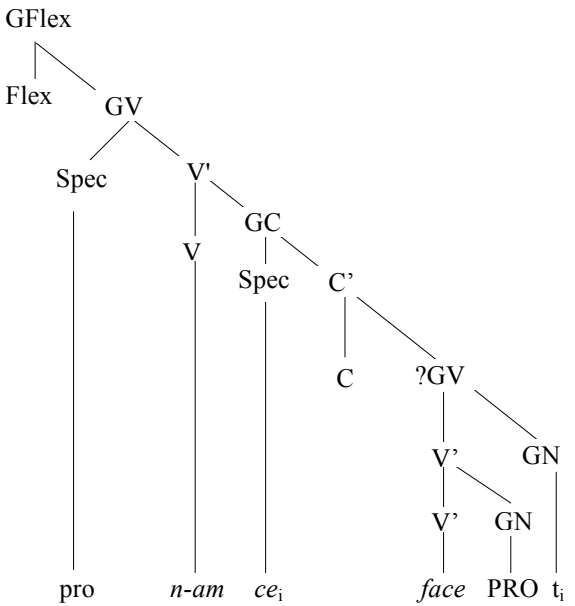
(33) *N-am* [*ce*$_i$ *face* t$_i$].

Reprezentarea construcției de sub (33) pune următoarele probleme de interpretare sintactică. În termeni generativi, acestea ar putea fi rezumate astfel:

– verbul din relativă, fiind un infinitiv, nu permite actualizarea unui Gflex;
– GC este un nod obligatoriu, datorită prezenței relativului. Destinația relativului deplasat este întotdeauna [Spec, GC], dar atipic este faptul că GC domină în mod nemijlocit un GV în absența unui GFlex.

(34) este reprezentarea sub formă de arbore a construcției de sub (33), cu GV dominat direct de GC (cu relativizatorul în Spec, GC).

(34)

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

Această problemă ar putea fi rezolvată recurgând la un GFlex intermediar lui GC şi GV, al cărui nod Mod se va realiza fie ca infinitiv, fie ca un conjunctiv (sunt foarte numeroase exemplele – chiar în corpusul nostru – în care cele două moduri alternează). Considerăm că relativa are totuşi statutul unei subordonate, datorită prezenţei unei poziţii SpecC. Acest lucru trebuie să prevaleze în interpretarea sintactică a construcţiei.

Am putea considera, aşadar, în acord cu opinia formulată de Diaconescu, 1967, 1989, că aceste construcţii sunt propoziţii subordonate relative care *pot* avea predicatul realizat printr-un verb la mod nepredicativ – sinonim cu conjunctivul – şi care pot fi completive directe sau subiective, în funcţie de natura morfosintactică a verbului din matrice.

În interpretarea propusă de noi pentru relativele completive cu antecedent vid, relativele infinitivale ar putea fi reprezentate astfel:

(35) *N-am* pro_i [$_{GD}$ pro_j [$_{GC}$ ***ce***$_j$ *face* PRO_i]].

Ceea ce ni se pare într-adevăr o problemă delicată în cazul relativelor infinitivale este faptul că niciodată GD nu poate fi lexicalizat, ceea ce face ca aceste construcţii să nu se suprapună perfect pe tiparul descris mai sus pentru relativele completive. Ne putem chiar îndoi de statutul lor de propoziţii RC, dar construcţiile în discuţie nu pot fi considerate nici periferice, pentru că legătura cu matricea pare a fi foarte strânsă.

Următoarele trăsături empirice pun în evidenţă o anumită stereotipie a acestor grupări şi, implicit, o strânsă relaţie între componentele lor – matricea şi „relativa“:

◆ *constrângeri în privinţa selecţiei relativizatorului*

Construcţia nu autorizează prezenţa relativizatorului *care* şi nu admite dublarea prin clitic a relativului deplasat:

(36) a. **N-am* [*pe care trimite* t_i].
b. **N-am* [*pe care*$_i$-*l*$_i$ *trimite* t_i].
c. **N-am* [*pe cine*$_i$-*l*$_i$ *trimite* t_i].
d. **N-am* [*cui*$_i$ *îi*$_i$ *spune* t_i].

◆ *constrângeri privind poziţia de extracţie a relativului*

Când verbul din matrice este personal, relativizatorul nu este niciodată deplasat din poziţia de subiect; categoria relativizată poate fi subiect numai dacă verbul din matrice este impersonal. În (37 b), verbul din matrice – verbul *a fi* impersonal, cu sens existenţial – pare să autorizeze această deplasare, agreată, de altfel şi de verbul *a avea* impersonal (37 c):

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

(37) a. **N-am* [*cine*$_i$ *veni* t$_i$].
b. *Nu-i* [*cine-l ajuta*].
c. *N-are* [*cine*$_i$*-l ajuta* t$_i$].

Dacă am încerca să extragem relativul din poziție de obiect direct în construcții cu verb impersonal în regentă, obținem enunțuri inacceptabile:

(38) a. **Nu-i* [*ce*$_i$ *face* t$_i$].
b. **Nu-i* [*pe cine*$_i$ *(-l*$_i$*) găsi* t$_i$].
c. **N-are*[12] [*pe cine*$_i$ *găsi* t$_i$].

În privința celorlalte poziții de extracție a relativizatorului, observăm că nu se manifestă restricții de construcție nici în cazul poziției de obiect prepozițional (fenomenul *pied-piping* funcționează: prepoziția se deplasează cu relativul în poziția SpecC), nici în situația în care relativul este un adverb extras din poziție de adjunct:

(39) a. *N-am* [*la ce*$_i$ *mă gândi* t$_i$].
b. *N-am* [*unde*$_i$ *merge* t$_i$].

Putem conchide că relativa infinitivală este un tip special de construcție relativă, organizată în jurul unui nucleu verbal infinitival şi supusă unor constrângeri de construcție[13] în ceea ce priveşte:

– ***verbul din matrice***: *a avea* (personal, tranzitiv) sau *a fi* / *a avea* (impersonale);
– ***poziția de extracție a relativului***: interzisă poziția de subiect pentru construcțiile cu *a avea* tranzitiv şi poziția de obiect direct pentru verbele impersonale;
– ***selecția relativului***: este exclus relativizatorul *care*, marcat ca [+Def], fiind preferate *cine* şi *ce*, marcate [–Def];
– ***dublarea prin clitic***: nu este autorizată dublarea prin clitic a relativului deplasat.

Chiar dacă am considera convenabilă această interpretare sintactică, rămân totuşi câteva probleme neclare. Dacă admitem că relativele infinitivale sunt relative completive, trebuie să ne întrebăm, în primul rând, de ce manifestă aceste constrângeri, pe care nu le întâlnim la RC „obişnuite“ şi în al doilea rând de ce [$_{GD}$ pro] care domină relativa nu poate fi lexicalizat.

Unul dintre răspunsurile posibile ar fi că avem de-a face cu construcții care tind să se fixeze, au un anumit grad de stereotipie care le conferă un statut special, de semisubordonate. Trebuie să avem însă în vedere şi

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

faptul că substituind infinitivul cu un conjunctiv (v. exemplele *reperate* în corpus), GD tot nu poate fi lexicalizat în orice condiții [v. (41 c)]:

(49) a. *Urmează Nae, apoi Adrian. Avem **ce** povesti.* (B03, 689, 57)
b. *Avem *lucruri / *multe / *ceva / *ceea **ce** povesti.*

(41) a. *Am **ce** să povestesc, zice.* (B03, 668, 25)
b. *Am *lucruri / *multe / *ceva / *ceea **ce** să povestesc.*
c. *AM ceva care să se poată povesti.*

O versiune acceptabilă ar fi (41 c), cu accent pe verbul din matrice, cu schimbarea relativizatorului şi cu modalizarea verbului din relativă, aşadar, cu o serie de modificări ale structurii inițiale.

Comportamentul similar al relativelor respective, indiferent de modul verbal (infinitiv sau conjunctiv) ne sugerează ipoteza că problema nu se află în domeniul relativei, domeniu situat la dreapta relativizatorului, ci în zona de joncțiune. Probabil că relația relativei cu matricea are ceva special. Grosu şi Landman, 1998, consideră că relativele infinitivale româneşti sunt, din punct de vedere semantic, de tip *sortal intern*, adică relativizatorul nu îşi procură referința de la un element din matrice, ca în relativele restrictive (care sunt, după Grosu şi Landman, 1998, de tip *sortal extern*). În această privință, relativele infinitivale (şi cele cu conjunctiv[14]) sunt asemănătoare cu interogativele: variabila pe care o leagă operatorul (relativ) nu trebuie să fie un topic predictabil. Admițând ideea aceasta a asemănării cu interogativele[15], suntem de părere că ideea trebuie nuanțată: dintre toate construcțiile interogative, cele *retorice* par a avea trăsături asemănătoare cu propozițiile în discuție (cel puțin cu cele negative), pentru că prezintă fenomenul polarității inversate (*cf*. Şerbănescu, 2002, 125), precum şi unele mărci lingvistice ale orientării interogației spre emițător:

(42) a. *N-am ce face / să fac.*
b. *Ce să fac?* (în lectură retorică)

(43) a. *Ce să-i faci?*[16]
b. *N-ai ce-i face / să-i faci.*

Credem că aceste particularități semantice şi pragmatice ale relativelor infinitivale ar putea fi captate într-o interpretare sintactică în acord cu cea propusă de noi pentru relativele româneşti.

Discuția de mai sus ne conduce spre două posibilități de analiză:

1) putem considera că relativele infinitivale (şi cu conjunctiv substituibil în acelaşi context) sunt relative completive şi astfel să învestim

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

capul vid al relativei cu un set de trăsături semantice capabile să declanşeze constrângerile observate empiric;

2) putem admite (împreună cu Grosu şi Landman, 1998) existenţa unui *centru* (*head*) intern asociat unui verb *irealis*, trăsături semantico-sintactice suficiente pentru a explica comportamentul diferit de al celorlalte categorii de relative.

Prima ipoteză ar avea drept consecinţă interpretarea relativelor infinitivale ca relative completive, cea de-a doua duce la tratarea lor ca periferice (atât semantic, cât şi sintactic[17]). Respingem ipoteza relativelor periferice, pentru că în clasificarea noastră, matricea relativelor periferice are autonomie faţă de relativă. (44 b) dovedeşte contrariul în cazul relativelor infinitivale:

(44) a. *N-am ce face.*
b. **N-am.*

Aşadar, alternativa interpretativă 1) rămâne singura valid(abil)ă. Am conchis că nu există nici un fel de mărci *vizibile* care să facă posibilă saturarea semantică a relativizatorului sau a complexului *relativizator + relativă*. Aşadar, GD vid care le domină trebuie să conţină obligatoriu o trăsătură pe care o numim (provizoriu[18]) [virtual]. Această trăsătură se transmite relativizatorului (şi determină probabil şi lectura *irealis* a verbului din relativă), şi face posibilă interpretarea lui referenţială:

(45) *(N)-am* [$_{GD}$ pro $_{(virtual)}$ [$_{GC}$ *ce*$_{(virtual)}$ [$_{GFlex}$ *să fac / face*$_{(virtual)}$]]].

O posibilă parafrază (informală) a construcţiei (46) este: *Nu∃ nici un* $x_{(virtual)}$ a.î. *aş putea face / să fac x* sau pentru varianta afirmativă: *∃ x* $_{(virtual)}$, a.î. *aş putea face / să fac x.*

În acelaşi mod va fi afectat şi nominalul din GN relativ complex:

(46) a. *(N)-am* [$_{GD}$ pro $_{(virtual)}$[$_{GC}$ [$_{GN}$ *ce pretenţii*]$_{(virtual)}$ [$_{GFlex}$ *să am* $_{(virtual)}$]]].
b. *(N)-am* [$_{GD}$ pro $_{(virtual)}$[$_{GC}$ [$_{GN}$ *ce pretenţii*]$_{(virtual)}$ [$_{GFlex}$*formula*[19] $_{(virtual)}$]]].

În privinţa propoziţiei matrice, aceasta pare a fi „eclipsată“ de relativă[20], de aici şi slaba încărcătură semantică a verbului predicat în aceste contexte şi gradul înalt de nedeterminare a subiectului său (până la gradul maxim, când relativa e „subiectivă“).

În concluzie, relativele infinitivale pot fi considerate cel mai opac tip de relative completive, în care legătura cu antecedentul vid este cea mai

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

fragilă, pe de o parte *din cauza „tocirii" construcției* (v. în exemplele din corpus lipsa de varietate a verbelor din relativele infinitivale) şi pe de altă parte din cauza slabei saturări referențiale a relativizatorului. Credem că relativele cu conjunctiv se află într-o fază mai puțin avansată de „eroziune", dar manifestă şi ele unele tendințe de opacizare[21]. În cazul lor, aşa cum am arătat, încă este posibilă lexicalizarea GD în condițiile păstrării trăsăturii pe care am numit-o [virtual] şi ale selecției relativizatorului care:

(47) a. *De-aş avea pe cineva **care** să m-ajute.*
b. *N-am pe nimeni **care** să m-ajute.*

Interesant este că (47 b), reformulat ca (48 a) poate funcționa chiar fără relativizator, într-un context similar cu cel identificat în corpus (48 b):

(48) a. *N-am pe nimeni Ø să m-ajute.*
b. *Voi fi prima Ø s-o felicit.* (C03, 34)

Vom vedea (*infra*, Cap. 9) că aceeaşi trăsătură [virtual] va avea relevanță şi în interpretarea opoziției modale [±conjunctiv] manifestate în cazul celorlalte relative (completive sau periferice).

Exemplele de mai jos, extrase din corpusul nostru, ilustrează acest tip de propoziții relative (infinitivale şi conjunctivale). Relativizatorul poate fi pronominal sau adverbial, fără ca aceasta să afecteze interpretarea propusă: *pro* va fi locativ [virtual], modalitate cu trăsătura [virtual] etc.

◆ ***a avea*** + ***ce*** (pronume sau adjectiv) + **Inf** / **Conj**

(49) *Bună, dragă PRO TV-ule! Eşti un program super, n-am **ce** zice, dar omiți şi tu, ca şi celelalte programe, ceea ce este mai important pentru anumite persoane.* (C01, 320)

(50) *Dar Direcția Programe n-are **ce** băga în loc.* (B01, 149, 23)

(51) *Urmează Nae, apoi Adrian. Avem **ce** povesti.* (B03, 689, 57)

(52) *Am **ce** să povestesc, zice.* (B03, 668, 25)

(53) *Şi apropo de tipa aia, Alexa, care spunea că fumatul este ca şi un drog sau ceva de genu' ăsta, ce să-i spun decât că, la 17 ani, într-adevăr nu avem **ce** pretenții să avem de la ea.* (C01, 322)

(54) *E proprietatea noastră şi n-aveți **ce** să căutați…*(C04, 171, 105)

◆ ***a avea*** + ***cine*** + **Inf** / **Conj**

(55) *Eu mă bucur că mai am **cu cine** discuta.* (B02, 374)

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

(56) *Răspunsul nu avea **de la cine** să îl afle.* (B07, 34)

(56) *Am şi eu **cui** să mă plâng.* (B03, 821, 28)

(58) *Întreba – mai mult din plictiseală, căci noaptea era aşa de lungă şi nu avea **cu cine** să mai schimbe o vorbă, iar pentru o femeie de 80 de ani, înţepenită în cărucior, astfel de discuţii sunt uneori vitale.* (B06a, 02)

◆ ***a avea*** + ***cum*** + **Inf** / **Conj**

(59) *Uneori, atunci când realiza în sfârşit că n-are **cum** salva vaca sau boul lungit prin pat, i se umezeau ochii.* (B05a, 127)

(60) *N-ai **cum** să nu fii impresionat, dar parcă e prea mult zgomot.* (B03, 904, 61)

◆ ***a avea*** + ***unde*** + Ø[22] / **Inf** / **Conj**

(61) *Aş pleca, dar nu am **unde**, că m-am săturat până peste cap.* (B10, 17)

(62) *Nu e vina mea, n-am avut **de unde** alege.* (B05b, 74)

(63) *Seara nu mai am **unde** să mă duc, când Lelu era, mergeam la el, cu toate că uneori mă enervam.* (B10, 285)

◆ ***a avea*** + ***de ce*** + Ø

(64) *Nici n-ar avea **de ce**, având în vedere că deja a primit cam 200 de cereri de bilete, de la prieteni şi cunoscuţi, dezamăgiţi, probabil, la auzul veştii că nu se dau invitaţii.* (J01, 872)

(65) *A.S, subsecretarul „meu“ îmi spune de la început că nu mă felicită, n-are **de ce**.* (B01, 293, 45)

4.2. *Relativele „prezentative “*

Cu unele rezerve (motivate de trăsături sintactice şi pragmatice pe care le vom discuta mai jos) încadrăm în categoria relativelor completive o serie de construcţii cu adverbul relativ *cum*, similare cu relativele prezentative. După Lambrecht, 2000, 51, relativele „prezentative[23]“ sunt construcţii caracterizate printr-o „funcţie discursivă de prezentare a unei entităţi noi într-un discurs dat şi de exprimare a unei informaţii noi despre acea entitate“ (*trad. n.*, M.G.). Aceste construcţii sunt, în opinia sa, relative cu funcţie predicativă[24] (nici restrictivă, nici apozitivă), motivată printr-o

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

constrângere cognitivă care impune un principiu de expresie conform căruia o entitate discursivă nouă se codează de preferință într-o unitate propoziţională separată (principiul separării între referinţă şi relaţie). GN are un cumul de funcţii: focus pentru predicatul din matrice şi topic pentru predicatul din subordonată. Relativa prezentativă are o structură formală motivată pragmatic, spre deosebire de relativa *apozitivă*[25] şi de cea *continuativă*[26]. La finalul descrierii relativelor prezentative în limba franceză, Lambrecht, 2000, 65, identifică o serie de trăsături ale acestora: (1) verbul din matrice este specificat lexical; (2) argumentul relativizat trebuie să fie subiect; (3) antecedentul poate fi un pronume clitic; (4) antecedentul (dar nu şi relativa) poate apărea în poziţie de subiect; (5) predicatul din relativă nu poate fi static. (3) şi (4) sunt pentru Lambrecht argumente că relativa nu formează un singur GN cu antecedentul său, demonstrând astfel autonomia acestui tip sintactic de relativă[27].

Credem că dintre tipurile de construcţii relative prezentative (CRP) identificate de Lambrecht, 2000, 52-53, pentru limba franceză, în română sunt posibile numai tipurile (e), (f), (g):

(a) CRP cu „avoir“ existenţial: *Il y avait une jeune fille qui fumait.*

(b) CRP cu „avoir“ evenimenţial: *Y a la jeune fille qui fume.*

(c) CRP cu GN autonom: *La jeune fille qui fume.*

(d) CRP cu temă localizată spaţial: *Elle est là-bas qui fume.*

(e) CRP de percepţie: *Je vois (trouve, surprends) la jeune fille qui fume.* / *Il la voit (trouve, surprends) qui fume.*

(f) CRP cu „voilà“ deictic: *Voilà la jeune fille qui arrive.*

(g) CRP cu „*voilà*“ evenimenţial: *Voilà la jeune fille qui a encore fumé.*

În opinia noastră, relativele „prezentative“ în limba română sunt un tip de construcţii care prezintă anumite trăsături comune cu cele discutate de Lambrecht (relativele „de percepţie“), dar acestora li se pot adăuga şi altele, cu funcţii pragmatice diferite, dar circumscrise acestei categorii în virtutea relaţiei sintactice dintre centru şi GC relativ. Aşadar, încadrăm aici relativele construite cu adverbul relativ *cum*, având un verb de percepţie sau o interjecţie în matrice şi cu subiectul relativei (opţional) ridicat în regentă în poziţie de obiect direct:

(66) *O*$_i$ *urmăreşte pe Margareta*$_i$ [***cum*** *se uită* pro$_i$ *întâi la cer cu ochii mijiţi, apoi în jur, prin curtea cu garaje, pe la ferestrele din zidurile de beton*]. (B02, 395)

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

(67) *La sala unde se ţine* talk-show-*ul scaune nu au decât scriitorii ruşi care se aşază lejer privind* [***cum*** *rămânem în picioare*]. (B03, 918, 94)

(68) *Uită-te* ***cum*** *arăţi, te-ai îndoit tot făcând la temeneli, mi-e silă de tine.* (B02, 424)

Remarcăm că opţiunea românei pentru conectorul adverbial *cum* pare a avea o motivaţie pragmasemantică: sensul modal al adverbului *cum* este estompat, în favoarea unei semnificaţii „aspectuale“ similare cu a gerunziului, *cf.* (69 b)

(69) a. *Îl văd* ***cum*** *vine.*
b. *Îl văd* ***venind****.*

Această trăsătură se corelează cu funcţia pragmatică a relativelor prezentative de percepţie. După Lambrecht, 2000, 55-56: „o entitate este prezentată într-un univers textual intern prin intermediul unui act de percepţie atribuit unui centru de perspectivă explicită sau implicită. Entitatea prezentată este mereu percepută ca participantă la un eveniment. Entitatea este pe de o parte obiect de percepţie (în principală) şi subiect al predicaţiei (în relativă). Din această trăsătură semantică decurge necesitatea, adesea subliniată, a unei simultaneităţi temporale între situaţia din principală şi aceea din relativă. Atât principala, cât şi relativa exprimă o propoziţie afirmată pragmatic, adică al cărei conţinut este prezentat ca o informaţie nouă pentru interlocutor.“[28]

Faptul că în CRP de percepţie entitatea este mereu percepută în virtutea situaţiei la care participă, implică anumite constrângeri lexicale asupra predicatului relativei.

După Lambrecht, 2000, 58, acesta nu poate fi un verb de stare sau o activitate mentală care nu e vizibilă.

(70) **L-am văzut cum era bolnav.*

Totuşi, credem că în română sunt posibile enunţuri exclamative, marcate afectiv, care ar putea fi considerate (în sens larg) „prezentative“:

(71) *Uite-l cum minte!*

Desigur, în (71), substituţia relativei cu un gerunziu nu este posibilă (ca în cazul prezentativelor cu verb de acţiune):

(72) **Uite-l minţind.*

Contrastul de mai sus impune observaţia că avem de-a face cu o omonimie pragmatică, mai degrabă decât sintactică. Există, aşadar:

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

(i) o categorie în care predicația din matrice este realizată ca interjecție sau ca verb de percepție propriu-zis (*a vedea*, *a zări*, *a auzi*, *a simți*) dar şi verbe care desemnează un tip de descoperire (*a găsi*, *a întâlni*, *a descoperi*, *a surprinde*, *a observa*, *a remarca* etc.) prin care interlocutorul este chemat să conştientizeze prezența unei entități într-o lume internă; în aceste cazuri, subiectul perceptor nu poate fi niciodată decât vorbitorul:

(73) **O auzi pe Maria cum vine.*

Există şi aici o posibilitate: dacă persoana a II-a trimite la un subiect nedeterminat, un *tu* „general“:

(74) *O auzi mereu cum se vaietă.*

(ii) o categorie de construcții cu funcție modală apreciativă (şi exclamativă), dar care conține şi o componentă persuasivă: locutorul încearcă să-şi convingă interlocutorul că părerea sa despre entitatea respectivă este corectă. Adesea, matricea este o interogativă retorică, *cf.* (75 b).

(75) a. *Auzi-o cum vorbeşte!*
b. *O auzi cum vorbeşte?*

O altă deosebire între construcțiile din cele două tipuri constă în modul în care se face identificarea entității reprezentate de clitic (sau de nominalul din matrice); în primul tip, în prezentativele propriu-zise, entitatea este inactivă cognitiv în discurs, ea este introdusă „în câmpul de percepție a unui subiect perceptor“ prin intermediul acțiunii pe care o desfăşoară; în cea de-a doua categorie, entitatea este prezentă deja în universul de discurs sau este identificabilă de interlocutor (şi prin alte mijloace), rolul relativei este mai degrabă de a califica, de a aprecia o acțiune a acestei entități. În plus, întotdeauna interlocutorul dispune de posibilitatea de a monitoriza acțiunea desfăşurată de entitatea respectivă. Conchidem, aşadar, că numai relativele din prima categorie sunt prezentative propriu-zise, celelalte se încadrează aici mai ales pe baza trăsăturilor sintactice[29]. În virtutea verbului de percepție din matrice, convenim să numim prezentative construcțiile din ambele categorii.

În corpusul nostru, am întâlnit aproape 70 de construcții în care adverbul relativ *cum* este conectiv al unei relative de acest tip. Prezentăm mai jos câteva dintre acestea:

(76) *Se uită apoi spre bărbat* ***cum*** *stătea aşa, ca un huhurez, neacoperit, numai în bluza de la pijama.* (B02, 416)

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

(77) *O urmări un timp* ***cum*** *se foieşte prin cameră.* (B02, 418)

(78) *Îl urmări* ***cum****, fără să privească în lături, se apropie cocârjat de coliba câinelui.* (B02, 422)

(79) *Întâi crezu că a fost o greşeală de apreciere a distanţei, dar, când o prinse iarăşi de braţ, rămase pe loc, încremenit, urmărind-o* ***cum*** *se îndepărtează încetişor de el, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.* (B02, 431)

(80) *Ăsta iar a prins vreo castană pentru piaţa de vechituri – şopti colonelul, privindu-l pe fostul agent de bursă* ***cum*** *se îndepărtează.* (B02, 434)

(81) *Când ploua, le plăcea să stea în balcon, acolo, la ultimul etaj, şi să numere picăturile de ploaie. Să vadă* ***cum*** *fug câte unii, surprinşi fără umbrele.* (B02, 436)

(82) *Va trebui totuşi să punem chit, i-auzi* ***cum*** *se cutremură.* (B02, 437)

(83) *O ţară întreagă se uită* ***cum*** *autorităţilor le pasă.* (B01, 108, 20)

(84) *Şi iată* ***cum*** *a filmat-o Marius.* (B01, 301, 47)

Pe lângă verbe de „monitorizare“ vizuală, credem că se pot încadra aici şi verbe de monitorizare indirectă:

(85) *Habar n-am, oi fi de la televiziune, c-acuma vine toţi să ne filmeze* ***cum*** *trecem cu bărcile pe canale înainte şi-napoi.* (B05a, 133)

Sau verbe *sentiendi* de „monitorizare“ a unor stări ale locutorului (cu sau fără ridicarea subiectului din subordonată), dacă relativa are drept conector adverbul *cum*:

(86) *Apoi simţi* ***cum*** *îi scade pulsul.* (B02, 432)

(87) *Simţi doar* ***cum*** *degetul cel mare şi arătătorul i se ating fără să palpeze ceva material între falange.* (B02, 430)

(88) *În timp ce îşi potrivea mănuşile, apăsând cu arătătorul la baza fiecărui deget, a simţit inelul camuflat* ***cum*** *radia.* (B07, 85)

(89) *Simţeam* ***cum*** *din tăietură curge ceva, bineînţeles sângele.* (B10, 136)

5. CONCLUZII ŞI CONSIDERAŢII STATISTICE

Am examinat în ultimele două capitole (Cap. 7 şi 8) relativele completive în ceea ce priveşte zona de joncţiune cu matricea. Jonctura reprezintă în

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

cazul RC nodul în care se amalgamează trăsăturile semantice ale antecedentului cu cele ale relativizatorului, determinând tipul de relativă şi uneori chiar alegerea relativizatorului.

Comparând ponderea celor trei grade de determinare a antecedentului cu realizare fonetică, am constatat că predomină net determinarea forte. Cifrele ar putea fi completate cu rezultatele obținute din inventarierea relativelor cu antecedent vid, pe care ar trebui să le încadrăm într-o categorie de determinare. O asemenea comparație ridică însă unele probleme: relativele cu antecedent vid ar trebui clasificate şi ele în funcție de trăsăturile [±Determinat], pentru că *pro*, deşi vid, are încă active aceste trăsături. De exemplu, în (90), *pro* e determinat slab, în (91), *pro* e determinat forte, aceste trăsături fiind identificabile datorită relativizatorului [în (90) *care = oricare*, în (91) *care = (a)cel(a) care*]:

(90) *Muzica cânta.* [$_{GC}$ ***Care***$_i$ *au vrut* t_i] *au jucat* [$_{GD}$ pro]. (B10, 187)

(91) *Uite, ăsta este* [$_{GD}$ pro [$_{GC}$ ***care*** *trebuie*]]. (C04, 137, 54)

Aşadar, ar fi necesară o adnotare şi o sortare suplimentară a corpusului, activitate laborioasă şi dificilă. Înainte de a proceda la această operație, trebuie să ne întrebăm cât de relevantă s-ar dovedi. Distribuirea relativelor cu antecedent vid în cele trei categorii se va conforma cu siguranță aceleiaşi tendințe pe care o manifestă relativele cu antecedent plin: preferința pentru determinarea forte. Relativele infinitivale şi cele cu conjunctiv sunt singurele care au un *pro* întotdeauna nedeterminat, şi acestea au fost sortate separat. În microcorpusul RC cu antecedent vid, ele reprezintă 22%, adică 75 de construcții din 335. Presupunând chiar că peste 50% dintre relativele cu antecedent vid ar face parte din aceeaşi categorie, a celor cu antecedent determinat slab, rezultatul privind tendința generală a relativelor completive nu poate fi schimbat.

Deşi nu am sortat cele 335 de relative cu antecedent vid după trăsătura [±Determinat], am făcut pentru acest micro-corpus un „parsing“ manual (destul de rudimentar față de accepția acestui termen în lingvistica corpusului) înregistrând o serie de informații de natură morfosintactică, pe care le vom utiliza în descrierea pozițiilor sintactice ale categoriei relativizate (v. *Tabelul 1* şi *Anexa* de la sfârşitul volumului, care conține eşantioane din corpus).

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

Nr. crt.	construcția	Rel.	vb	F. prop	Mod vb	F. rel	Animat/ inanimat
1	*La naiba, asta are burta la gură, n-are ce comenta.* (B02, 212)	ce	A avea	OD	Inf	Od	–
2	*Oare îi explicase vreodată ce însemna pentru el altruismul?* (B02, 214)	ce	A explica	OD	Ind	Np	–
n	…	…	…	…	…	…	…

Tabelul 13 – Exemplu de adnotare manuală a corpusului

NOTE:

[1] *Cf.* pentru cele mai recente abordări, Pană-Dindelegan, 1992; Neamţu, 1999.

[2] În reprezentarea grupurilor sintagmatice prin paranteze etichetate am inclus morfemul reflexiv al diatezei verbale sub GV, deşi acestea au statut de clitice, *cf.* Dobrovie, 1994/2000, şi sunt plasate sub GFlex. Am optat pentru această formulă mai puţin riguroasă pentru a face mai vizibil regimul prepoziţional al verbului.

[3] Deşi le consideră relative libere, Grosu admite că aceste propoziţii sunt relative nominale, cu centru GN vid.

[4] Într-un alt articol, Grosu, 1996, reia discuţia privind relativele cu prepoziţie vidă şi aduce dovezi din mai multe limbi în sprijinul acestei interpretări şi, implicit, împotriva propunerii lui Larson, 1987, care consideră că relativele libere sunt toate guvernate de un GN vid.

[5] Opţional în engleză.

[6] *Cf.* Guţu-Romalo, 1973; Pană-Dindelegan, 1992.

[7] Am observat că, în numeroase exemple din corpus (cele din registrul scris), locutorul simte nevoia să marcheze prin virgulă o pauză între relativa (subiectivă) deplasată şi matrice, încălcând norma privind punctuaţia subiectivelor. Probabil avem de-a face aici cu un caz de dislocare, de rupere a legăturii sintactice şi atunci reprezentarea ar trebui să fie modificată: poziţia subiect rămâne vidă (lucru absolut posibil în română).

[8] Verbele sunt reflexive de bază, cu regim prepoziţional obligatoriu, *cf.* Pană-Dindelegan, 1992.

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

[9] Aici, *pro* este subiectul vid.

[10] Situaţia este frecvent întâlnită în pseudo-scindate, unde relativizatorul este în poziţie de subiect, iar GD care conţine relativa e al doilea argument în nominativ al verbului, adică nume predicativ.

[11] *Cf* interpretarea ei ca *propoziţie subordonată*, Diaconescu, 1967, 1989, sau ca o *construcţie relativă infinitivală completivă directă sau subiectivă*, Neamţu, 1989/1999.

[12] Construcţia nu este acceptabilă pentru sensul impersonal al verbului *a avea*. Verbul din matrice este aici un verb personal, tranzitiv.

[13] Deşi nu este o constrângere, am putea adăuga aici şi o particularitate a relativelor infinitivale (semnalată de Grosu, 1998), de a funcţiona cu „stratificare de relativizatori" (*stacked RC*): *N-am pe cine cu cine înlocui.*

[14] În analiza semantică pe care o fac relativelor libere, Grosu şi Landman tratează nediferenţiat relativele infinitivale şi pe cele cu verb la conjunctiv; în organizarea corpusului, am procedat la fel, bazându-ne pe intuiţia că sintactic, aceste construcţii sunt similare. În legătură cu terminologia utilizată de lingviştii citaţi, precizăm că Grosu şi Landman consideră relativele infinitivale relative libere, dar interpretarea semantică pe care o au în vedere (Grosu, 1995), este în termenii în care tratăm şi noi relativele libere: ca argumente ale unui GN vid. Propunerea noastră se deosebeşte de interpretarea lui Grosu (1995, 1996; Grosu şi Landman, 1998), în privinţa categoriilor pe care le identificăm: două, respectiv cinci. Diferenţa provine din faptul că noi avem în vedere o clasificare sintactică dublată de consideraţii semantice, în vreme ce pentru Grosu sintaxa este o componentă interpretativă pentru clasificările semantice.

[15] În ceea ce ne priveşte, am avut această intuiţie în faza de alcătuire a corpusului, când am observat că relativele infinitivale acceptă conective tipic interogative – ex.: *N-am de ce mă teme* – şi resping conectivul cel mai frecvent în relative: *care*.

[16] Şerbănescu, 2002, 133, încadrează acest tip de întrebare în clasa întrebărilor reflexive; printre strategiile de construcţie a acestora se includ: indeterminarea subiectului la persoana a II-a şi cliticul de dativ neutral.

[17] Deşi clasificarea lui Grosu şi Landman nu se face în termenii cu care operăm noi, credem că nerecunoaşterea unui material extern (adică aparţinând matricei) în relativă înseamnă din punct de vedere sintactic plasarea ei la periferia matricei.

[18] Optăm pentru această denumire, poate nu tocmai cea mai fericită, pentru a putea capta într-o unică formulă atât realizările negative, cât şi pe cele afirmative; în plus, apariţia modului conjunctiv în relativă este strâns legată de această trăsătură şi în construcţii de alt tip decât relativele infinitivale, v. *infra*, Cap. 10, discuţia despre modul verbal în relativă.

[19] Infinitivul unui verb neologic este resimţit de vorbitori ca acceptabil într-un grad mai înalt decât varianta cu *a avea*. M. Burada şi E. Buja (comunicare personală) consideră că există diferenţe de registru între varianta cu infinitiv şi cea cu conjunctiv; datorită originii latine, construcţia infinitivală e mai preţioasă. Acelaşi contrast se poate observa şi între *vă rog să binevoiţi…* şi *vă rog a binevoi…*

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)

[20] Deşi intonaţional, regenta este marcată.

[21] De altfel, relativele infinitivale nu sunt altceva decât variante contextuale ale relativelor cu conjunctiv, opţiunea vorbitorului pentru una dintre formule fiind întotdeauna disponibilă; ar fi interesant de studiat de ce natură este mecanismul care determină alegerea.

[22] *Cf.* (61), (64), (65), unde verbul din relativă lipseşte; asociat sau nu cu lipsa predicaţiei din relativă sunt posibile şi aici aglomerări de relativizatori: *N-am cu cine, unde, când şi de ce pleca*.

[23] În limba franceză, construcţii de tipul: *Voila le facteur qui arrive.* În limba română, acestor construcţii le corespund predicativele suplimentare construite cu adverbul relativ *cum*, care se subordonează unui verb de percepţie din matrice.

[24] Analizele generative anterioare abordării propuse de Lambrecht au considerat relativa „predicativă“ o pseudo-relativă, adică o subordonată dependentă în structura de adâncime, al cărei complementizator s-a schimbat din conjuncţie în relativ printr-o regulă transformaţională: *L-am văzut pe profesor că fumează.* → *L-am văzut pe profesor cum fumează*. (pentru limba română, *cf.* Pană-Dindelegan, 1976 /1999, prezentarea istoriei derivative a atributivului transformat). Pentru Lambrecht, 2000, prezentativele sunt relative adevărate, care funcţionează ca predicate secundare.

[25] Pentru Lambrecht, 2000, 52, apozitivele au o structură sintactică similară cu a restrictivelor: $_{GN}$[GN PR]. În descrierea noastră, deosebirea dintre prezentative şi apozitive este şi sintactică.

[26] „În plan sintactic, construcţia continuativă seamănă cu relativa prezentativă prin faptul că relativa nu formează un GN complex cu antecedentul său şi că trebuie să apară la finalul frazei. Se deosebeşte de prezentativă prin faptul că relativa nu se găseşte în relaţie de dependenţă faţă de predicatul principalei. Relativa este predicativă, dar nu funcţionează ca predicat secundar.“, Lambrecht, 2000, 52 (*trad. n.*, M.G.). Pentru noi, continuativele sunt construcţii cu *relator*, aşadar *periferice*.

[27] Lambrecht, 2000, 65, lansează ipoteza că „folosirea construcţiilor prezentative cu funcţie evenimenţială are şanse să fie o trăsătură universală“ şi argumentează această idee cu exemple din limbile engleză şi japoneză.

[28] Constrângerea asupra statutului informaţional al relativei este remarcată şi de Kleiber, 1988, 89-115, care o formulează în termeni de univers de aşteptare al interlocutorului.

[29] Desigur că am ţinut seama şi de prezenţa în matrice a unui verb de percepţie (în sens larg). Aşadar, relativele prezentative în accepţia noastră nu se suprapun perfect pe tiparul sintactic al predicativelor suplimentare. Acestea pot avea în regentă şi verbe de altă natură, precum şi relativizatori diferiţi: *Cf.* GA_2, 1966: *Astfel **o** păstrează el cum a fost.* (Sadoveanu, O., XVI, p. 206); *Ba **o** ştiu eu de câte e în stare.* (Sadoveanu, O.X, p.626); ***Te** cunosc eu câte parale faci.* (Sadoveanu, O., XVII, p. 372).

BDD-B455-09 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:24:04 UTC)